

Musiqişünaslıq

DOI 10.5281/zenodo.14800312

CAZ MUSIQISİNİN YARANMA TARİXİ VƏ İNKİŞAF MƏRHƏLƏLƏRİ HAQQINDA

Emil MƏMMƏDOV

Məqalədə caz musiqisinin yaranma tarixi, onun inkişaf mərhələləri, eləcə də cazın bir janr olaraq mahiyyəti və növləri, üslubları geniş şəkildə təhlil edilmiş, adları caz tarixində yad edilən məşhur ifaçılar haqqında məlumat verilmişdir. Bununla yanaşı Azərbaycanda cazın meydana gəlməsi, bu günəçən keçdiyi yol və qazandığı nailiyyətlər barədə maraqlı faktlar işıqlandırılmışdır.

Məqalədə cazın müəyyən cərəyanları haqqında məlumatları təsdiqləyən sanballı mənbələrdən sitatlar öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: caz musiqisi, bibop, sving, biq-bənd, fri caz, fyujn, cazmen.

Müasir dünya musiqisində özünün möhkəm təməlini qurmuş, dilindən və dinindən asılı olmayaraq hər bir xalqın sevə-sevə dinlədiyi, özünəməxsus üslubu və ifası ilə digər janrlardan seçilən "Caz"ın yaranma tarixi XX əsrin əvvəllərinə aid edilir. İlk dəfə XIX əsrin sonlarında ABŞ-ın Missuri ştatının gecə klublarında qaradərili (zənci) musiqiçilər tərəfindən yeni üslubda səsləndirilən bu musiqi tez bir zamanda amerikalıların qəlbini fəth etmiş və zaman ötdükcə öz dinləyici əhatəsini genişləndirmişdir. Bu musiqi XVII əsrin əvvəllərində Afrikadan gəmi ilə Amerikaya gətirilərək, sonradan zadlığa qovuşmuş, köləlikdən müstəqil həyata qədəm qoymuş zəncilərin keçmişin ağır dərdlərini daşıyan naləsindən, qəlb ağrısından, eləcə də əsrlər boyu gözlədikləri azadlıq sevincindən yögrulmuşdur.

"Caz" (jazz) sözünün bu günəçən bir neçə variantda izahı mövcuddur. Lakin bu janrın xarakterinə və ifaçılıq üslubuna yalnız iki mülahizə uyğunluq təşkil edir. İlk mülahizəyə əsasən, 1917-ci ildə Amerikada nəşr olunan "Literary Digest" jurnalında belə bir məlumat açıqlanır ki, caz " insanları sağa-sola yellənməyə, sıçrayışlı tullanmağa məcbur edən musiqisir.

İkinci mülahizə isə "caz" məfhumunun XIX əsrin ortalarında işləndiyi və zənci dilindəki "jaiza" sözündən yaranaraq "emosional", "gümrahlaşdırıcı" mənasını daşıyır.

Caz musiqisini xalqa sevdiren onun sərbəst, improvizasiyalı ifası və bu ifaları bəzəyən (müşayiət edən) rəngarəng ritmləridir. Azərbaycanlı yazar-jurnalist

Abdulla Suvar 2010-cu ildə çapdan çıxmış "525-ci qəzet"də dərc olunan "Dünya cazının Azərbaycan cazibəsi" adlı məqaləsində yazır ki; "Cazın əsas xüsusiyyətləri improvizasiya (hazırlaşmadan, bədahətən ifa etmə), ritm sərbəstliyi və geniş melodik nəfəsdən ibarətdir. Ritmdəki müntəzəm vurğuların ("bit") və bu vurğulardan yayınmaların ("svinq") mövcudluğu caz musiqisinə özünəməxsus rəngarənglik gətirmişdir. Afrika xalq musiqi ənənələrini özündə birləşdirən caz musiqisində ritm sərbəstliyi və zərb alətlərinin geniş istifadə edilməsi ilə yanaşı müxtəlif alətlərdə danışiq intonasiyalarının təqlid edilməsi mühüm yer tutur" [1; s.7].

Avropa musiqisinin ənənələrini, bir-birindən fərqli janrlarını zənci musiqisinin formaları ilə qovuşduran bu yeni üslub caz tarixində ilkin mərhələ kimi "reqtaym" (ragtime) adı ilə tanınmışdır. Lakin zaman göstərdi ki, caz musiqisi XX əsrin əvvəllərində böyük liman şəhəri sayılan Nyu-Orleanda daha geniş təşəkkül tapmışdır. Həmin dövrdə Afrika, Amerika və Avropa musiqi ənənələrinin qovuşduğu çoxmillətli Nyu-Orleanda ispan və fransız musiqilərlə bərabər "blüz", "reqtaym" və kantri-musiqisi (Amerikanın ağ əhalisinin milli musiqisi) səsləndirilirdi. Məhz bu müxtəlif mənşəli musiqi formalarının sintezi bu gün hər kəsin tanıdığı ənənəvi cazın yaranmasında öz əhəmiyyətli rolunu oynamışdır.

1920-ci illərin əvvəllərində ABŞ-ın qaradərili əhalisi cənubdan şimala, İllinoys ştatına köçür. Beləliklə "caz" musiqisinin ən tanınmış, istedadlı ifaçıları Amerikanın böyük şəhərlərindən biri sayılan Çikaqoda məskunlaşır-

lar. Çox keçmir ki, bu şəhər dünyanın ən möhtəşəm caz mərkəzi kimi böyük şöhrət qazanır. Məhz bu şəhərdə caz musiqisi ilk dəfə qrammofon vallarına yazılır, radio verilişlərində səsləndirilir. Həmin dövrdə cazın ən tanınmış ifaçılarından biri, virtuoz truba çalğısı ilə, eləcə də nadir, bənzərsiz səsi ilə xalq sevgisi qazanmış Lui Armstronq idi. Caz musiqisi tarixinə adı qızıl hərflərlə yazılmış L. Armstronqun ifası indiyədək caz ifaçıları üçün bir etalon olaraq qalmaqdadır.

1930-cu illərin əvvəllərində caz musiqisi yeni bir mərhələyə addımlayır. Əvvəla qeyd edək ki, bu musiqi Amerikanın ağ əhalisinin diqqətini və sevgisini özünə eləcə cəzb etmişdir ki, artıq onların arasında da caz ifa edən musiqiçilər meydana çıxmış, "diksilend" adlanan caz kollektivləri yaranmağa başlamışdır. Digər tərəfdən müəyyən bir kompozisiyanın ifasında musiqi məzmununun dəyişdirilərək yeni aranjimanda, bəzi əlavələrlə səsləndirilməsi caz musiqisində "svinq" (swing) adlanan yeni bir üslubun yaranmasına gətirib çıxarır. "Svinq" sözü - "yırğalanma", "yellənmə" mənasını daşıyır ki, bu da ifa edilən melodiyanın müşayiətilə rəqs edənin hərəkətlərində öz əksini tapır.

Cazın "svinq" üslubunda ifası təkcə Çikakoda deyil, artıq daha böyük şəhərlərdə və daha geniş kütlə arasında yayılmağa başlayır. Bu səbəbdəndir ki, qısa zaman ərzində Amerikanın ən çox əhalisi olan Nyu-York şəhəri cazın geniş inkişaf etdiyi və sürətlə intişar tapdığı mərkəzə çevrilir.

Caz musiqisinin populyarlığı, eləcə də xalqın bu janra olan sevgisi "biq-bənd" (big band) adlanan bir çox ansambların yaranmasına səbəb olur. Əgər bu ansambların tərkibi əvvəllər 4-5 ifaçıdan ibarət olurdusa, "biq-bənd" in tərkibi daha da genişlənərək, alətlərin və ifaçıların sayı artırılaraq 8-10 nəfərə çatırdı. Bu ansamblara ən tanınmış, kütlə tərəfindən sevilən caz ifaçıları rəhbərlik edirdilər. Məsələn, 1930-cu illərdə "svinq" kralı sayılan klarnet ifaçısı Benni Qudmen, pianoçu və bəstəkar Dük Ellinqton, istedadlı trombon ifaçısı Qlen Miller xalqın sevmə-sevə dinlədiyi biq-bəndlərin rəhbəri olmuşlar. Bəzi biq-bəndlər orada oxuyan müğənnilərin ifaçılığı ilə məşhurlaşmışlar. Belə ifaçılardan gözəl müğənni, "cazın birinci ledisi" sayılan Ella Fitsçeraldı nümunə gətirə bilərik. Onun ecəzkar səsi və improvizasiya qabiliyyəti bugünədək caz musiqisinin ən yüksək, əlçatmaz zirvəsindən hesab olunur.

1930-cu illərin sonu, 40-cı illərin əvvəllərində Kanzas şəhərində cazın əvvəlcə təcrübə xarakteri daşıyan, özünü təsdiqlədikdən sonra isə "modern-caz" və ya "bibop" (be bop) adlanan yeni üslubu yarandı. Bu üslub melodiyaдан çox harmoniyaya əsaslanan iti sürətli və mürəkkəb improvizasiyalı ifanı nümayiş etdirir. Bundan əlavə "bibop" da ayrı-ayrı alətlərin solo ifalarına da yer ayrılır. Amerika caz tarixində inqilab etmiş bu üslubun yaradıcıları saksafon ifaçısı Çarli Parker, trubaçı Dizzi Gillepsi, pianistlər Bad Pauel və Telonius Monk, baraban ifaçısı Maks Rouç "bibop" a dünya şöhrəti gətirmişlər. Çarli Parkerin "modern-caz" ın inkişafında oynadığı rolu çox zaman Lui Armstronqun ənənəvi caz sahəsindəki xidmətlərinə bərabər tutulur.

1950-ci illərin əvvəllərində Nyu-Yorkun ağdərilil caz ifaçıları "bibop" un tam əksini təcəssüm etdirən "kul caz" (cool jazz) adlı yeni bir üslubun təməlini qoydular. Bu üslub melodikliyi və mülayim xarakteri ilə seçilər, asta ritmlərlə müşayiət olunan romantik, melanxolik musiqini təcəssüm etdirirdi. "Kul caz" ın yaradıcısı o zaman caz ifaçılığında ən parlaq simalardan biri sayılan trubaçı Mayls Devis olmuşdur. O rəhbərlik etdiyi orkestrin tərkibinə əvvəllər caz musiqisində istifadə olunmayan bəzi nəfəsli alətləri daxil edir, gələcəkdə elektron alətlərdən də yararlanmağı planlaşdırır. Zamanın gedişi göstərdi ki, M. Devisin bu arzusu 1970-ci illərdə həyata keçir. Lakin caz pərəstişkarlarının böyük əksəriyyəti yenə də "bibop" üslubuna üstünlük verirdilər. Hətta 1950-ci illərin axırında bu üslubun yeni bir qolu "hard-bop" meydana gəldi. Bu yeni üslubun yaradıcısı tanınmış baraban ifaçısı Art Bleyk olmuşdur. "Hard-bop" un əsas xüsusiyyəti melodiyanı müşayiət edən ritmlərin möhkəm, güclü tembrdə və rəngarəng ştrixlərlə ifa edilməsidir. A. Bleykin rəhbərlik etdiyi "Caz elçiləri" (Jazz Messengers) qrupunun ifasında səslənən kompozisiyalarda Afrika musiqisinin hərərətli ritmlərinə geniş yer verilir.

1960-cı illərin əvvəllərində cazın yeni bir üslubu təzahür etməyə başladı. "Fri caz" (free jazz) adlanan bu üslub tez bir zamanda populyarlıq qazandı. "Fri caz" ın yaradıcıları o illərin ən tanınmış saksafon ifaçılarından Ornet Koulmen və Con Koltreyn, pianoçu Sesil Teylor olmuşlar. "Sərbəst caz" mənasını daşıyan "Fri caz" ın əsas mahiyyəti musiqi məzmununun tonallıq prinsiplərini, "blüz" akkordlarını və "svinq" in ənənəvi ritmlərini inkar edərək, sərbəst, azad improvizasiyaya üstünlük verilən müasir caz musiqisini göstərmək idi. Rus bəstəkar Oleq Kimoviç Korolyovun tərtibatı ilə 2006-cı ildə nəşr olunmuş "Caz, rok və pop-musiqisinin qısa ensiklopedik lüğəti" ndə "Fri caz" üslubu haqqında yazılır ki: "Bəzən sərbəst caz mənasında "abstrakt caz", "yeni musiqi", "yeni fenomen", "yeni caz", "avanqard caz" terminləri işlədilir" (rus dilində). [3; s.145-146]

1960-cı illərin sonlarında "Fri caz" kompozisiyalarında müasir rok musiqisinin xüsusiyyətləri tətbiq olunmağa başlayır. Belə ki, bəzi rok ifaçıları öz kompozisiyalarını caz improvizasiyasının, eləcə də elektron alətlərin müşayiəti ilə ifa edirdilər. Rok ifaçılarından Kinq Krimsonun müəllifi olduğu "Lizard" (1970) və "Vaterloo Lili" (1972) adlı musiqi albomlarındakı bütün kompozisiyalar "caz" musiqisi ilə "rok" un qovuşuq vəhdətilə ifa edilmişdir. Fərqli janrların qovuşması ilə yaranan bu yeni üslub "caz-rok" və ya "fyujn" (fusion) adı ilə şöhrət tapmışdır. Amerikanın tanınmış alimi Ceyn Qarrinin (Jane Garry) 2005-ci ildə nəşr olunmuş "Caz" kitabında bu üslub haqqında qeyd edilir ki: "Fyujn" - caz elementləri ilə digər musiqi janrlarını; pop, rok, folk, reqqi, fank, hip-hop, elektron musiqi və etnik musiqiləri birləşdirən üslubdur" [4; s.298].

"Fyujn" üslubunun ilk yaradıcılarından sayılan, yuxarıda adını çəkdiyimiz Mayls Devisin 1970-ci ildə buraxdığı "Bishes Brew" adlı audio-diski caz tarixində ən böyük kommertiya uğuru qazanmış albom hesab

edilir. "Caz-rok"un sonrakı inkişafı M.Devisin davamçıları sayılan gitara ifaçıları Con Maklaffin, Corc Benson, pianoçu Çik Koria və başqalarının yaradıcılıq nailiyyətləri ilə davam etmişdir. Belə ki, Con Maklaffinin 1980-ci illərin əvvəlində yaratdığı məşhur "Mahavişnu orkestri" (Mahavishnu Orchestra) adlanan kollektivi caz, rok, blüz, eləcə də hind musiqisinin ənənələrini orijinal tərzdə birləşdirmişdir. Bununla yanaşı Maklaffin "caz-rok"u simfonik musiqi ilə də sintez etməyə nail olmuşdur. Onun 1974-cü ildə London Simfonik Orkestri ilə birgə hazırladığı "Apokalipsis" (Apocalypse) adlı albomu buna gözəl nümunədir.

Digər gitara ifaçısı Corc Benson sonradan caz müğənnisi kimi çıxış edərək böyük şöhrət qazanmış, "caz-rok"un inkişafına öz imzasını atmışdır. Pianoçu-bəstəkar Çik Koria rəhbərlik etdiyi "Return to Forever" qrupu ilə "fyujn" üslubunu Braziliya musiqisinin ecazkar ritmləri ilə zənginləşdirmişdir. "Caz-rok"un dünya şöhrəti qazanmasında bir çox musiqişilər, o cümlədən gitara ifaçıları El Dimeola, Pet Meteni, Con Skofild, Mayk Stern, skripkaçı Jan Lyuk Lonti, klavişli alət ifaçısı Jan Hammer, bas-gitaraçılar Con Patituçi, Markus Miller, baraban ifaçısı Billi Kobhem və başqaları əvəzsiz rol oynamışlar.

Bu gün bütün dünyada azadlıq şərqisi kimi səslənən cazın bəzi xalqların musiqi mədəniyyətinin təsirindən fərqli çalılarla zənginləşən qollar meydana gəlmişdir. Bu qollardan biri də Azərbaycan musiqisində öz inkişafını tapmışdır. Azərbaycan cazının əhəmiyyətini və bir janr olaraq mahiyyətini açmaq üçün onun inkişaf tarixinə nəzər yetirməliyik.

Azərbaycanda cazın təməli 1930-cu illərin sonunda görkəmli bəstəkar Niyazi və Tofiq Quliyev tərəfindən qoyulmuşdur. Onların birgə səyi nəticəsində 1938-ci ildə "Azərbaycan Dövlət Estrada Orkestri" (onu "Dövlət Cazi" kimi də adlandırıldı) yaradıldı. Tərkibi üç truba, üç trombon, beş saksafon, royal, gitara və zərb alətlərindən ibarət olan bu orkestrin ilk konsert proqramına klassik caz musiqisi ilə eynü ruhda yazılmış Niyazinin və Tofiq Quliyevin bəstələri daxil edilmişdir.

1941-1945-ci illərdə və İkinci dünya müharibəsi bitdikdən sonra "Dövlət cazi"na bəstəkar Rauf Hacıyev rəhbərlik etmişdir. Azərbaycanda bu janra yaranmış sevgi caz ifaçılığında yeni parıldayan simaların üzə çıxmasına zəmin yaratmışdır. Nümunə kimi öz çalğısı və musiqi duyumu ilə caz aləmini melodik dildə açmağı bacaran saksafon ifaçısı Pərviz Rüstəmbəyovun adı çəke bilərik. 1950-ci illərə qədər Azərbaycan caz ifaçılığında önəmli simalardan sayılan P.Rüstəmbəyovu "Sovet Benni Qudmeni" adlandırıldı.

1950-ci illərdə SSRİ-nin Qərb əleyhinə yönəlmiş təbliğat maşını Azərbaycanda caz janrının inkişafına ciddi ziyan vurmaqda idi. Lakin caz musiqisinin pərəstişkarları, daim qərb radiostansiyalarını dinləyərək caz nümunələrini mənimsəyib, onları müxtəlif konsert salonlarında, səhnələrdə səsləndirən ifaçılar bütün qadağalara rəğmən bu sənəti yaşada bildilər. Belə ki, ilk vaxtlarda Bakının bəzi restoranlarında sadə "fokstrot" sədələri arasında "svinq" üslubunun musiqiləri səsləndirməyə başlamış, sonra bu melodiyalar "estrada"

adı altında pərdələnərək tədricən şəhərin konsert salonlarına, kinoteatrlara, tələbə rəqs meydançalarına yol açmışdır.

1950-ci illərdə daha bir ifaçı öz yaradıcılığı ilə adını caz tarixinə yazmış oldu. Həmin ifaçı klarnet və saksafonda caz kompozisiyaları ilə yadda qalan Tofiq Əhmədov idi. O, 1952-ci ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını bitirdikdən sonra Moskvada mahir truba ifaçısı Edi Roznerin rəhbərlik etdiyi estrada orkestrinə dəvət alır. 1953-cü ildən həmin orkestrdə konsertmeyster kimi fəaliyyət göstərən sənətçi dörd il ərzində böyük təcrübə əldə edərək, 1957-ci ildə Bakıya qayıdır və tez bir zamanda "Biz Bakıdanıq" adlı estrada orkestrini yaradır. 1961-ci ilə qədər fəaliyyət göstərən bu kollektivin repertuarına Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Rauf Hacıyev, Tofiq Quliyev, Cahangir Cahangirov, Vasif Adıgözəlov, Ramiz Mustafayev, Xəyyam Mirzəzadə, Oqtay Kazımi, Ramiz Mirişli, Mobil Babayev, Cavanşir Quliyev, Faiq Sücəddinov, Eldar Mansurov, Oqtay Rəcəbov, Musa Mirzəyev, Ruhəngiz Qasımova və başqalarının əsərləri ilə yanaşı Tofiq Əhmədovun öz bəstələri də daxil idi. T.Əhmədovun həyat və yaradıcılığını dərinlən araşdıran tədqiqatçı-alim Səadət Təhmirazqızı 2014-cü ildə çapdan çıxmış "Görkəmli bəstəkar, ifaçı və musiqi təşkilatçısı" adlı məqaləsində yazır ki; "... Onun neçə-neçə yaddaqalan mahnıları və orkestr üçün çoxlu sayda əsərləri var və bunlar bu gün də xalq tərəfindən sevilərək dinlənilir. "Sağ ol, dağlar", "Ana gözləri", "Güldür məni" və başqa mahnıları bu qəbildəndir" [2; s.6].

1960-cı illəri Azərbaycan cazının yeni dönəmi, ikinci həyatı adlandırmaq olar. Belə ki, 1961-ci ildə "Qaya" vokal-kvartetinin, 1967-ci ildə Rafiq Babayevin caz kvartetinin yaranması, eləcə də Vaqif Mustafazadə yaradıcılığının zühur etməsi Azərbaycan cazına dünya şöhrəti qazandırmışdır. Virtuoz pianoçu, novator-bəstəkar Vaqif Mustafazadə 1960-cı illərin əvvəllərində, caz tarixində ilk dəfə olaraq muğamı Amerikanın klassik caz musiqisi ilə sintez edərək, şərq muğamını qərb dinləyicisinin anladığı dildə səsləndirmiş, caz tarixində yeni, "Caz-muğam" üslubunun yaradıcısı kimi tanınmışdır.

1967-ci ildə Estoniyanın paytaxtı Tallin şəhərində keçirilən "Beynəlxalq Caz Festivalı"nda Rafiq Babayevin ansamblı "laureat" adını qazanmışdır. Onun "Bayatı-kürd" meqamında (lad) ifa edilmiş kompozisiyası xüsusilə bəyənilmişdir. Həmin kollektivin heyətində bugünə kimi çox peşəkar musiqiçilər fəaliyyət göstərmişlər. Onlardan Gennadi Stepanişşev (saksafon, fleyta), Ələsgər Abbasov (gitara), Rauf Sultanov (bas-gitara), Emil Həsənov (bas-gitara), Siyavuş Kərimi (ud, klavişli alətlər), Cəmil Əmirov (klavişli alətlər), Tofiq Cabbarov (zərb alətləri), Ramin Sultanov (zərb alətləri), Vaqif Əliyev (zərb alətləri) və başqalarını göstərə bilərik.

Azərbaycan caz musiqisinin tarixində ən əlamətdar hadisələrdən biri də 1967-ci ilin iyun ayında Bakıda yerləşən "Yaşıl teatr"da keçirilən ilk "Caz Festivalı" idi. Həmin festivalda Moskvadan, Gürcüstandan, Estoniyadan, o dövrdə RSFSR-in bir çox

respublikalarından gəlmiş caz kollektivləri, tanınmış musiqiçilər iştirak etmişdir. Bu tarixi hadisənin əhəmiyyəti tərəfi o idi ki, 1969-cu ildən başlayaraq Azərbaycanın caz musiqiçilərini SSRİ-nin müxtəlif şəhərlərində keçirilən festivallara dəvət etməyə başladılar.

1970-1980-ci illərdə "Qızıl payız" festivalları, Vaqif Mustafazadənin xatirəsinə həsr edilmiş "Bakı-83" festivalı və s. Azərbaycanda cazın sürətli inkişafının bariz nümunəsi idi. Həmin illərdə "Qaya" ansambli ilə yanaşı "Bakının işıqları", "Biz Bakıdanıq", "Bakı gülür və oxuyur", "Bakı sizinlədir" və digər caz kollektivləri də populyarlaşmışdı.

1987-ci ildə keçirilən "Bakı-87" Ümumittifaq caz festivalı da çox uğurla keçdi. Həmin festivalda Azərbaycan caz sənətini Rafiq Babayevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Dövlət Teleradiosunun "Solistlər" ansambli, pianoçu Vaqif Sadıxov və Teymur Mirzəyevin rəhbərliyi ilə "Caz-Xor" qrupu, digər pianoçu Rövşən Rzayevin rəhbərlik etdiyi "Caz-Kvartet" kollektivi və V.Mustafazadənin qızı, 17 yaşlı Əzizə Mustafazadə layiqincə təmsil etmişlər.

1991-ci ildə Rafiq Babayev "Cəngi" folklor-caz kollektivini təşkil edir və musiqi layihələrinin həyata keçirilməsinə kömək edən "Səsyazma Studiyası" yaradır. O milli çalğı alətlərindən istifadə etməklə, onları qeyri-adi harmoniya ilə zənginləşdirərək yeni bir səslənməni yaratmağa nail olmuşdur. Bu, Azərbaycan caz musiqisində "Simfo-caz" üslubunun yeni görünüşü idi.

1990-cı illərin ikinci yarısında istedadlı musiqiçilərin caza olan sevgisi Bakıda caz klublarının sayca artmasına zəmin yaratdı. Onlardan 1996-cı ildə bəstəkar-pianoçu Salman Qənbərovun yaratdığı

"Bakustik caz" (Bacustic jazz) və saksafon ifaçısı Rain Sultanovun "Sindikət" (Syndicate) qrupları dünyanın müxtəlif ölkələrində keçirilmiş festival və müsabiqələrdə rəğbətlə qarşılanmışlar.

2000-ci il Azərbaycan cazının növbəti əlamətdar ili kimi tarixə yazıldı. Belə ki, həmin ilin 21 may tarixində Azərbaycanda caz mədəniyyətinin inkişafı və dəstəklənməsi məqsədi ilə "Bakı Caz Mərkəzi" yaradıldı. Bundan əlavə "Bakı Beynəlxalq caz festivalı", eləcə də "Qəbələ Musiqi Festivalı" kimi mötəbər tədbirlər Azərbaycan cazının inkişafında müsbət dönüş yaratdı.

Bu gün Azərbaycan cazı öz pik zirvəsinə sürətlə addımlamaqdadır. Onun təşəkkül tapdığı zamandan bu günə kimi qazandığı bütün nailiyyətlər hazırda caz sənətini yaşadan sənətçilərimiz, musiqi fədailərimiz tərəfindən qorunur və yeni gələn nəsələ ötürülür. Bu gün Azərbaycan caz sənətini öz çiyinlərində daşıyan virtuoz cazmenlərimiz öz sələflərinin yolunu şərəflə davam etdirməkdədirlər. Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru, xalq artisti Fərhad Bədəlbəyli caz janrı ilə bağlı müsahibələrinin birində qeyd edir ki; *"Azərbaycan cazının dünyada öz yeri var. Vaqif Mustafazadə bu janrdə yeni üslubun yaradıcısı kimi tarixə düşmüşdür. Bu gün gənc olmasına baxmayaraq, artıq Azərbaycan caz ifaçılığında öz sözünü deməyi bacarmış Emil Əfrasiyaboğlu caz ənənələrinin, Vaqif Mustafazadə ifaçılığının layiqli davamçısıdır"*. Söylənən bu fikirlər biz musiqiçiləri daha məsuliyyətli olmağa, Azərbaycanın caz sənətini bütün dünya xalqlarına tanıtmada fədakar olmağa çağırır.

İnanırıq ki, Azərbaycan caz sənəti bundan sonra da öz nailiyyətləri ilə xalqımızın başını hər zaman uca edəcək, dünya caz tarixinə yeni-yeni imzalarını atacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Suvar, A. Dünya cazının Azərbaycan cazibəsi: "525-ci qəzet", 27 may. " 2010.
2. Şirinova, S.T. Görkəmli bəstəkar, ifaçı və musiqi təşkilatçısı: "Mədəniyyət" qəzeti, 25 aprel. " 2014.

Rus dilində

3. Королев, О.К. Краткий энциклопедический словарь джаза, рок и поп-музыки. Термины и понятия. – Москва: Музыка, " 2006. " 168 с.

Xarici dildə

4. Garry, Jane. Jazz: / In Haynes, Gerald D. (ed.) Encyclopedia of African American Society. SAGE Publications, " 2005. " p.465

ОБ ИСТОРИИ И ЭТАПАХ РАЗВИТИЯ ДЖАЗОВОЙ МУЗЫКИ

В статье проведен анализ истории создания джазовой музыки, этапов ее развития, значимости, а также различных форм и стилей, которые характеризуют джаз как самостоятельный жанр. Особое внимание уделено вкладу выдающихся джазовых музыкантов в развитие джазового искусства. Помимо этого, рассмотрены истоки джаза в Азербайджане, его эволюция и достижения на сегодняшний день, с акцентом на формирование и развитие направления Джаз Мугама в стране.

Ключевые слова: джазовая музыка, бибоп, свинг, биг-бенд, фри-джаз, фьюжн, джазмены.

ABOUT THE HISTORY AND DEVELOPMENT STAGES OF JAZZ MUSIC

The article provides a comprehensive analysis of the history of jazz music, its stages of development, significance, and the various forms and styles that characterize jazz as an independent genre. Special attention is given to the contributions of outstanding Jazz musicians.

In addition, the origins of Jazz in Azerbaijan, its evolution to the present day, and achievements to date are examined, with a focus on the formation and development of the Jazz Mugham direction in the Country.

The article also includes quotes from reliable sources that confirm information about specific trends in Jazz.

Keywords: Jazz music, Bebop, Swing, Big band, Free jazz, Fusion, etc.

